

Jonny Riise
Tel: 010-698 14 12
jonny.riise@naturvardsverket.se

BESLUT
2023-03-23

Ärendenr:
NV-06255-20

Länsstyrelsen i Jönköpings län
551 86 Jönköping

Statsbidrag för åtgärder på det förorenade området F.d. Färgaren (kemiska tvätten) i Jönköpings kommun, Jönköpings län.

Beslut

Naturvårdsverket beslutar att ge statsbidrag om totalt **80 840 000 kronor** till Länsstyrelsen i Jönköpings län för avhjälpandeåtgärder på objektet F.d. Färgaren (kemiska tvätten) i Jönköpings kommun, Jönköpings län, enligt tabell 1.

Projektkostnaderna belastar anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, anslagspost 1.

De villkor som anges nedan ska gälla i stället för tidigare villkor i samtliga beslut som har fattats i ärendet.

Villkor för beslutet

1. Avhjälpandet av föroreningsskadan ska genomföras i enlighet med länsstyrelsens ansökan, jämte bilagor.
2. Avhjälpandet av föroreningsskadan ska genomföras i enlighet med utgåva 15 av Naturvårdsverkets kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av föroreningsskador.
3. Bidraget får användas till åtgärdsförberedande arbete (huvudmannens upprättande av ansökan, fastighetsvärdering, projektering inklusive entreprenadförberedande undersökningar och upprättande av ansökningshandlingar) och för genomförande av avhjälpandeåtgärder (entreprenader inklusive bygg- och miljökontroll), för skydd och återställning av naturmiljö samt för skydd och återställande av kulturmiljö. Bidraget får också användas för projektstöd samt för den

uppföljning som krävs för att bedöma att åtgärderna fungerar som avsett eller ger förväntad effekt.

4. Bidraget får inte användas till länsstyrelsens egna kostnader för styrning och administration av bidraget.
5. Bidraget får bara användas för åtgärder där det inte skäligen kan utkrävas ansvar enligt miljöbalken eller annan författning. Bidraget får bara användas för de åtgärder som är direkt kopplade till föreningarna på området.
6. Det förorenade områdets status ska vara uppdaterad i länsstyrelsernas databas om förorenade områden (EBH-stödet) senast den 31 januari varje år.
7. Länsstyrelsen ska för varje kalenderår lämna en uppdaterad ekonomisk kalkyl för avhjälpandet av föroreningsskadan till Naturvårdsverket. Den ska lämnas senast den 31 januari året efter det kalenderår som den avser.
8. Länsstyrelsen ska omedelbart meddela och kommentera betydande förändringar i projektet.
9. Länsstyrelsen ska lämna en slutredovisning av åtgärdsprojektet enligt utgåva 15 av Naturvårdsverkets kvalitetsmanual för användning och hantering av bidrag till efterbehandling av förorenade områden.
10. Uppgifter om utförda avhjälpandeåtgärder, uppfyllda åtgärds mål och eventuella resthalter och lägen ska bevaras för framtiden. Länsstyrelsen ska föra in uppgifterna i lämplig omfattning i länsstyrelsernas databas om förorenade områden (EBH-stödet).
11. Verksamheten ska vara föremål för samma kontroll och löpande revision som länsstyrelsens övriga verksamhet. Naturvårdsverket kan komma att ställa krav på en extern revisor eller initiera egna revisioner.
12. Länsstyrelsens beslut om eventuell vidarefördelning av bidragsmedel enligt 10 a § i förordning (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador ska innehålla villkoren ovan i tillämpliga delar samt i övrigt de villkor som länsstyrelsen anser behövs.

Tabell 1: Beslutade bidrag för objektet F.d. Färgaren (kemiska tvätten) (NV-06255-20).

Ändamål [Åtgärder som får täckas av bidrag] enligt 2 § förordning 2004:100	Bidrag*			
	Nytt bidrag (kr)**	Omfördelat bidrag (kr)	Totalt (kr)	År
6. Åtgärder inkl. åtgärdsförberedelser	-	-	900 000	2020
6. Åtgärder inkl. åtgärdsförberedelser	-	-	9 098 444	2021
6. Åtgärder inkl. åtgärdsförberedelser	-	-	5 119 556	2022
6. Åtgärder inkl. åtgärdsförberedelser	25 240 000	-	28 122 000 (2 882 000 + 25 240 000 = 28 122 000)	2023
6. Åtgärder inkl. åtgärdsförberedelser	3 400 000	-	3 400 000	2024
6. Åtgärder	20 000 000	-	20 000 000	2025
6. Åtgärder	20 000 000	-	20 000 000	2026
6. Åtgärder	10 000 000	-	10 000 000	2027
8. Uppföljning och utvärdering	600 000	-	600 000	2028
8. Uppföljning och utvärdering	600 000	-	600 000	2029
8. Uppföljning och utvärdering	1 000 000	-	1 000 000	2030
Totalt beviljat	80 840 000	0	98 840 000	

* Andel av kostnaden till den del ansvar inte kan utkrävas alternativt finansieras på annat sätt.

** Bidrag som belastar anslaget 2023.

Bakgrund

Ansökan om 80 840 000 kronor (2023–2030) i åtgärdsbidrag avseende objektet F.d. Färgaren (kemiska tvätten) i Jönköpings kommun inkom från Länsstyrelsen i Jönköpings län till Naturvårdsverket den 30 november 2022 och har därefter kompletterats den 22 december 2022 samt den 3 mars 2023. Länsstyrelsen har tidigare mottagit 18 000 000 kronor (2020–2023) i bidrag för att utföra åtgärdsförberedelser vid objektet. Huvudstudien för objektet färdigställdes 2020, och har också finansierats med statligt bidrag.

Inom vad som tidigare var fastigheten Obygden 7 i Jönköpings kommun, bedrevs tidigare kemtvätt med klorerade lösningsmedel (tetrakloreten) under perioden 1952–1975. Verksamheten vid tvätten var av betydande omfattning och omfattade kemtvätt, färgning, vittvätt och pressning. Idag är verksamhetsområdet där kemtvätten låg, och dess påverkansområde, planlagt för bostadsändamål och i huvudsak bebyggt av villor.

Genomförda miljötekniska fältundersökningar och utredningar inom, och i anslutning till, det före detta verksamhetsområdet har visat på en komplicerad föroreningsproblematik, med ställvis höga halter, där klorerade alifater samt tetrakloreten och dess nedbrytningsprodukter trikloreten, dikloreten och i viss mån även vinylklorid, förekommer i alla undersökta medier: jord, grundvatten, porluft, inomhusluft, dricksvatten samt i avloppsledningsnätet. Spridning av förorenande ämnen från källområdet har nått ungefär 200 meter utanför det tidigare verksamhetsområdet.

Sammantaget visar genomförda utredningar på en stor föroreningspåverkan inom ett källområde som är lokaliserat centralt där kemptvatten var belägen. De fastigheter som är särskilt berörda – och som kommer att utgöra det egentliga åtgärdsområdet – är Obygden 10–11, 13–14, 15–16 och 18. Det intilliggande påverkansområdet visar generellt på liten eller ingen påverkan med avseende på risker för människors hälsa och miljö. Påverkansområdet utgörs av ett stort antal fastigheter (Obygden 1, 6–7, 9, 12, 17; Oket 1–2, 8; Olaus 12; Okularet 1, 3, 8, 10–11, 13–15; Mariebo 1:80; Ormbunken 15 samt Ohmen 1) där begränsade miljötekniska undersökningar redan tidigare har utförts och där ytterligare åtgärder kan komma att behöva utföras framöver. Ett flertal av dessa fastigheter kommer att ingå i området för miljökontroll.

Den föreslagna åtgärden, som i underlaget betecknas som Åtgärdsalternativ 1B, innebär en termisk behandling av både jord och berg i källområdet, med en efterföljande stimulerad biologisk nedbrytning i den mättade zonen inom de resterande delarna av åtgärdsområdet.

Innan slutlig detaljavgrensning av föroreningar under byggnaderna kan genomföras och innan den föreslagna åtgärden kan påbörjas, krävs att byggnaderna på de fastigheter som utgör åtgärdsområdet rivs så att marken tillgängliggörs.

Den termiska behandlingen har utifrån andra projekt bedömts ha en genomförandetid på omkring två år och den biologiska behandlingens genomförandetid är upp till ett år, med uppföljande kontroller i ytterligare upp till två år. Uppvärmningen av berget kvarstår upp till två år efter den termiska behandlingen och bedöms kunna ge positiva effekter på den biologiska aktiviteten och därmed en ökad effekt av den biologiska behandlingen. Sammanlagd tid för genomförande av åtgärden bedöms enligt ovan vara mellan två och tre år. Huvudmannen avser dock att undersöka huruvida det är möjligt att i viss utsträckning genomföra de två olika åtgärdsmetoderna parallellt, vilket skulle kunna leda till att genomförandetiden kan minskas till två år.

Termisk behandling av grundvatten i berg innebär att en viss avsänkning av grundvattnet kan komma att ske under genomförandet. Detta som en följd av att grundvattnet förångas vid uppvärmningen innan det sedan kondenseras och renas. Efter att vattnet har renats kommer det att ledas bort, en åtgärd som länsstyrelsen anser är en vattenverksamhet och omfattas av 11 kap. miljöbalken. Åtgärden kommer därför att föregås av en tillståndsprocess.

Efter avslutad åtgärd kommer åtgärden att följas upp med ett kontrollprogram. Kontrollprogrammet kan behöva fortgå under minst två till tre år efter att åtgärden har avslutats.

Motivering

Rättslig grund och tillämpliga bestämmelser

Naturvårdsverket beslutar enligt 9 § förordningen (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador.

I 1 a, 2, 3, 4 och 8 §§ i förordningen finns bestämmelser som tillämpas vid bedömningen om stöd kan ges.

Naturvårdsverkets ställningstagande

Av underlaget i ärendet framgår att förutsättningar finns för att bevilja bidrag för åtgärdsförberedelser, åtgärder samt för uppföljning och utvärdering enligt 1 a och 2 §§ förordningen (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador.

Den i ärendet upprättade utredningen av ansvaret visar att ansvarig enligt miljöbalken eller annan författning saknas. Naturvårdsverket delar den bedömning som gjorts av ansvaret för avhjälpande enligt miljöbalken.

Det framgår av ansökan att kommunen har upprättat köpeavtal för att förvärva de mest allvarligt förorenade fastigheterna (Obygden 10, Obygden 11, Obygden 13–14, Obygden 15, Obygden 16 och Obygden 18) i syfte att avhjälpa föroreningsskadorna på platsen. Köpeavtalen innehåller svärvillkor, vilket innebär att överlåtelseerna fullbordas först om Naturvårdsverket beslutar om att bevilja statligt åtgärdsbidrag. Ett sådant förvärv skulle normalt kunna medföra ett avhjälpandeansvar för kommunen enligt 10 kap. 3 § miljöbalken.

Av underlaget i ärendet framgår att samtliga byggnader och andra anläggningar i åtgärdsområdet behöver rivas för att en avhjälpandeåtgärd ska kunna genomföras. Detta förfarande skulle drabba enskilda fastighetsägare eftersom det skulle innebära att fastighetsägarna blev bostadslösa under ett flertal år under det att avhjälpandeåtgärden pågår. Jönköpings kommun åtar sig därför att förvärva fastigheterna så att avhjälpandeåtgärderna ska kunna genomföras, och för att nuvarande fastighetsägare inte ska tvingas bo i evakueringsboenden under den tid som åtgärderna pågår. I ansökan anges även att ett expropriationsförfarande eller inlösen av fastigheterna enligt 32 kap. 11 § miljöbalken inte bedömts vara möjligt.

Mot bakgrund av ovanstående anser Naturvårdsverket att det föreligger synnerliga skäl att ge bidrag enligt 3 § andra stycket 3 bidragsförordningen, även om ansvar skulle kunna utkrävas enligt 10 kap 3 § miljöbalken.

Naturvårdsverket gör bedömningen att nu aktuellt bidrag inte avser åtgärder som omfattas av förordningen (2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningsskador.

Naturvårdsverkets beslut om bidrag gäller för hela åtgärden.

Tabell 2. Bidragsberäkning (kr) för avhjälpandeåtgärden vid objektet F.d. Färgaren (kemiska tvätten) (NV-06255-20).

Kostnader för åtgärdsfas	98 840 000
Avdrag för verksamhetsutövaransvar enl. 10 kap 2 § MB*	-
Avdrag för fastighetsägaransvar enl. 10 kap 3 § MB*	-
Avdrag för värdeökning enl. 10 kap 5 § MB*	-
Bidrag	98 840 000

* Lydelse före 1 augusti 2007.

Länsstyrelsen har gett objektet högsta riskklass (riskklass 1), dvs mycket stor risk för miljö och hälsa, och placerat det som nummer ett på länets prioriteringslista över de utifrån risksynpunkt allvarligaste objekten i länet. Naturvårdsverket anser att det är motiverat att fördela bidrag till objektet för att kunna åtgärda föroreningskadorna. Projektet är nationellt prioriterat av Naturvårdsverket. De urvalskriterier som varit avgörande vid Naturvårdsverkets prioritering av ansökan är att det föreligger allvarliga risker, att det är frågan om ett redan initierat projekt, att det finns ett frivilligt åtagande, att det finns inslag av innovation och ny teknik samt att projektets utformning och tidplan får anses uppfylla kriteriet för att anslaget utnyttjas effektivt.

Övriga upplysningar

Arbetet med åtgärdsförberedelser, åtgärder samt uppföljning och utvärdering ska genomföras det år som bidraget beviljats, eller i nära anslutning till årsskiftet.

Länsstyrelserna ska redovisa oförbrukade bidrag till Naturvårdsverket senast den 31 januari varje efterföljande år för de år som bidrag har beviljats.

Genomförande

Undersökningar och utredningar bör utgå från Naturvårdsverkets vägledningsmaterial om efterbehandling av förorenade områden (Naturvårdsverket rapport 5976, 5977, 5978).

Huvudman

Enligt 10 a § förordningen (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningskadorna får länsstyrelsen besluta att överlämna bidraget till en kommun eller till en annan myndighet som är huvudman för åtgärden. Det ska finnas nödvändiga tillstånd och anmälningar innan huvudmannen påbörjar åtgärden.

Av ansökningsunderlaget framgår att Sveriges geologiska undersökning (SGU) ska vara huvudman för åtgärden.

Utbetalning av bidrag

Bidraget betalas ut av Naturvårdsverket till länsstyrelsens bankgirokonto (SCR-konto). Vilket bankgirokonto som används har överenskommits centralt.

I och med att bidraget används accepteras också villkoren för bidraget.

Återbetalning

Av 11 § förordningen (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador följer att Naturvårdsverket får besluta att kräva tillbaka bidrag från länsstyrelsen, om bidragsbeslutet har grundats på oriktiga eller ofullständiga uppgifter eller om villkor för bidraget inte har följts och avvikelsen inte är av mindre betydelse.

Av 11 § andra stycket förordningen följer att om en fastighetsägare, efter det att bidrag har betalats ut, är skyldig att betala ersättning med stöd av 10 kap. 9 § miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser på grund av värdeökning som uppstått till följd av bidragsfinansierat avhjälpande, ska länsstyrelsen betala tillbaka bidraget med motsvarande belopp.

Återkallelseförbehåll

Projektet ska genomföras i enlighet med länsstyrelsens ansökan, jämte bilagor. Om projektet ändras på ett sätt som medför att förutsättningarna för bidraget inte längre är uppfyllda, kan Naturvårdsverket ändra beslutet genom att minska bidraget, helt upphöra med bidraget eller upphöra med bidraget och återkräva hela eller delar av utbetalt bidrag. Vid en sådan omprövning gör Naturvårdsverket bedömningen utifrån en nationell prioritering och hur länsstyrelsen uppfyller bidragsvillkoren.

Information om överklagande

Detta beslut får inte överklagas enligt 12 § i förordningen (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador.

Beslut om detta åtgärdsbidrag har fattats av generaldirektören Björn Risinger efter föredragning av avdelningschefen Ingela Hiltula.

Vid den slutliga handläggningen har i övrigt deltagit enhetschefen Ulrika Gunnesby samt handläggaren Jonny Riise.

Detta beslut har fattats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Björn Risinger

Ingela Hiltula

Kopia:

Helene Jansson (samordnare), Länsstyrelsen i Jönköpings län